

وسیع چیز سے وسیع خیرات و مہر آتے وسیع صفت و فصاحت نیکے از برا سے
 چین و جو مبارک کے بہ از این نیست کہ پس از یکصد و بیست سال بگذارد
 و برود و نام او در صفحہ تاریخ جهان بہ نیکے بماند تا بصبح قیامت خرمین کہ
 در عہد دولت ابد مدت او خلق ایران از سلسلہ انقیاد آزاد گشتند و ملک
 ایران رو بترقی نہاد و بیک اقباس سے دولت و خاندان او ابد الہر موقوف
 بہین آزادی خلق است و اصول قرار دادن در ملک و سن او ہمیشہ قلب
 و خلوص عقیدت و عا یکتم بدرگاہ بادشاہ حقیقی و اگر مسلمانم یکصد و بیست
 و چہار ہزار پیغمبر و چہار و ہ ہ معصوم پاک را و اگر علیہم حضرت مسیح و مریم و حواری
 و تمام سنت ہارا او اگر ہودیم حضرت موسیٰ را و اگر ہرم زرتشت استغنان
 و آتش بہرام را و بہر مذہب و عقیدہ کہ مستم بزرگان آن مذہب را بدرگاہ
 آن شہد شاہ علم نزل و لائزال شفیع سے آرم کہ ناگہ الدین را یکصد و بیست سال
 عمر دہد و چنان نونین کرامت و زاید کہ در مراجعت از فرنگستان کرامت بر بند
 و مردانہ قدم در راہ گذارد و با غرض سے کہ ملوک را باید باشد مقیم کرد کہ اولاً
 خلق ملک خود را آزاد سازد و ثانیاً اصولے در ملکرانی و برائے حکومت
 فرار و ہر ثالث فوائدے در امور دنیہ و سیاسیہ ایجاد و بار سے کند و
 ایران را تا قیامت از ہر کونہ بلا و آفتے محروس و محفوظ و آرزو ہ

خاتمہ

پوشیدہ و مخفی نخواہد ماند بر خود مندان طاسے شان نیک میرن
 پاکیزہ سیرت کہ اگر چہ بعضے از مردمان جاہل بد سیرت دون سیرت بہر نحو سے
 کہ نفس خبیث و ذات خلیس آہناست بندہ را قیاس سے کنند و کردہ اند

و کفر و الحاد و فسوس ساخته اند و بنده نیز بگردانگی از این تیغ و تیر جان گذار
 آنها سپر نیکنند. تقویت قول آنها را کرده ام که آرزوی من کا فرم و لمجد و بید
 و دهری و سلب آن فرقہ اولین بطور یقین میدانند و از کلمات کفر می فهمند
 که من بجد الله تعالی مودے ہستم موقد و مسلمان پاک و اگر چون سایرین
 یک پا از جاوہ شریعت غرّای محمدی بیرون در سستہ باشم یعنی در نزو خدا
 و رسول کناہکار باشم تبرک او امر و ارتکاب منافی الہی مع ذلک پاسے دکر
 را اور جاوہ شریعت مستقیم دارم و کہاں ثبات قدم راہ سے پیایم و ہر چند کہ مردان
 بد طبیعت و اہل غرض از کلمات من بسیار غلامانہا بنیند و بر کلمات بندہ بسیار
 تاویلات خلاف کنندہ و انہمندان میدانند کہ آنچه سے نویسم و نوشتہ ام
 تا کنون تا ما خاسے از شک و شبہ بودہ است و خاسے از خلاف شرع
 و عرف و ہندیب است۔ تمام غرض بندہ آزاد سے خلق است و آزاد
 واقعی صیقی شریفانہ معقولانہ و این مردنا معقول نامہذب تمام کلمات مرا
 بر خلاف واقع و ارادہ بندہ ظاہر ساختہ و در ہر جا سے چندین تہمت بمن زدہ
 کہ بمن کار سے نکرودہ و سلب خود را و نزو خدا و رسول روسیاء و ہدف
 تیر طابست عقلا و غرض سے غرضان باعفت و حیالئمہ آخر سے الطیب و اولی
 افزودہ و لیکن بچارہ در وقت نوشتن آن خرافات و آن سخنان ناہنجار
 مائل نکرودہ بودہ است کہ قبول خودش سے

اول اندیشہ آسکے گفتار

پاسے پیش آمدہ است و پس دیوار

آنچه بندہ در مدح آزادی نوشتہ ام ہمہ را درست و از روسے
 عقل و معقول و مدلل نوشتہ ام و بیچ خود منڈے بر این را سے خود

نخواهد گرفت - آزاد سے را عیب بسیار است و ہر نیز بشمار است و سہ ہنر
 آن بیش از عیب آن است و عیوب آن کمال خوبی مرفوعہ سے شونند
 بموجب قانون درست - این نکتہ را باید بر خور و کہ آزاد سے در ملک فرنگ
 و انگلند بخود گیر است و در ہند بخود گیر و در ایران بخود گیر خواهد بود - ملک
 فرنگ اہلش ہمہ عیسوی اند و ہم از حیثیت مذہب و ہم از حیثیت رسوم و عادات
 سے آزاد سے دارند و در آن مالک بسیار خوب است و مدوح زیرا کہ قانون
 ہم از خودشان است - آزادی ملک ہند و گیر است زیرا کہ اہل ملک ہند لطائف
 و ذلتا و فرق و مذاہب مختلفہ بسیار سے ہستند ہمہ در ہر چیز مخالف یکدیگر و عموم
 آہا در مذہب و تمام رسوم و عادات مختلف و مخالف اند با تو سے کہ آہا را
 آزاد کردہ اند و بر آہا حکومت میرانند - ولیکن ایران یک قوم و یک ذات
 استند باشندگان آن ہمہ بیک مذہب و یک عادت و آزاد سے
 آن بخو سے دیکر خواهد بود خصوصاً کہ حکومت از خودشان ہم باشد و اگر شخصہ
 کامل یا یک صد یا پنچصد شخص کامل بنٹ بیند و قانون سے و اصول سے ایجاد کنند
 ملک ایران بہترین مالک جان سے شود و ہر صنفی از اصناف خلق با حسن
 وجہ خواهد زیست و ہر کسے حقے را کہ بحق و مستحق است خواهد برد و خوکسانے
 کہ بحق خود را حقے نباشند و نشوند - البتہ فرقہ کہ تا کنون زور و استیلا
 داشتہ اند بر سایرین خلق خدا اینہا را حقے نخواہند شد تا قیامت -
 کسانے کہ بنان و پیاز سے کہ بگدیمین و عرق جبین حاصل سے کنند
 و آب چاہ خانہ و پچار دیوار سے خود قانع اند و چنین آزاد سے در
 بہشت برین اند و شب بخانہ خود رفتہ در کنار عیال و اطفال خود با یک
 خود را بدیوار نہادہ خوانند گفت وہ بہشت آنجا است کا زار سے نباشند

کے رابا کے کارے نباشد + ولکین کسانے کہ خلاف این فرقہ و طبقہ اند
 باہنا سخت میگذارد۔ و لے ما اینہارا خبر وارے کینم از روز بد کہ خدا بحق بزکوا
 و لطف و عنایت خود آن روز را بدنیانیا رد۔ اگر خدا سے نخواستہ قوم دیگر
 تو سے بازو و بلک آہنا قدم کذارو آن و نیت ہم آن طبقہ اولین خوش استند
 و خواہند گفت

و کس نیاید بخبانہ در ویش

کہ خراج زمین و باش بدہ

و لے این طبقہ چند ان ذیل خواہند شد کہ ہمین طبقہ شدند و ملک ہند روز
 کہ قوم انگلیش قدم در این ملک نہاوند۔ این سخن را کتر کسے برے خورد
 کہ بندہ چہ سے کویم و این ہمان سخن سینے ہمان مطلب است کہ جہان بر سر
 آن در تنازع اند یعنی عزت تو سے و آہنا کہ و از بند بر سر حفظ و نگاہارے آن
 سے و جد و جہاد و آہنا کہ بیچارگان فاقد آن شدہ اند کمال سے را دارند
 کہ بار و بیکر بیابند و نئے یا بند و بیکل کہ تا قیامت امکان نداشتہ باشد کہ
 بیابند

بندہ اکنون چند سال است کہ اگرچہ تنہا در گوشہ نشستہ ام و فقط بروزنا
 ملاحظہ سے کنم و بخط استقیم در تنازع و گفتگو سے مختلف ذاتہا سے این ملک
 شریک نیستم و لے بخط غیر استقیم ہمیشہ شریک بودہ ام و چہرے در آن ابواب
 نوشستہ ام۔ در تحت حکومت انگلیش عزت تو سے تمام خلق ہند مسلمان
 و ہندو و ہندو و ہندو از میان رفت و لے ہنود با وجود آن علوم مغربہ
 را کہ انگریزان باین ملک آوردند و ہندو محنت نمودند و عزت سے آھا و
 سینے فردا فردا حاصل کردند۔ مسلمانان بغرور و نخوت عزت قدیم و

و قدرت و قوت آبا فی خود انکار و کراهت نمودند از تحصیل علوم انگریزان
 و پیرو سے آنها در حالت پستی و بندگی ماندند۔ مثلاً اولاد و اتقاب ^{مطلب} سلطان
 عظیم الشان دہلی غالباً چہار یا ہشت روپیہ پنشن از انگریزان سے گیرند
 و رماہ و حال آنکہ او نا ذائقے از ہنود علم تحصیل کردہ و مینفع کلے و رماہ موافق
 میگیر و آہنا کہ از ذائقے شریف ہنود استند اکثر در ادارہ سے حکومتے
 لوکر اند و عزت و حرمت دارند۔ بعد از سالہا سے در از سے مسلمانان از
 حواب عقلمت بیدار شدند و معدودے از اینہا قدم در راہ نہادہ با و گیران
 زمین طریق شدند و سے باز بستگی و کاپے راہ پیوندند۔ اکنون ذائقے کہ
 مسلمانان آہنا را خیلے پست میدانند و مخصوصہ در بزرگے و کم جراتے
 کہ اگر کار و مطنخی بہ بینند فرار سے کنند و فقط یا نام "بابو" بہان حقارت
 استعمال سے شود در میان اینہا کہ فقط یا نام یو و مع ذلک بابو ہا سے بنکا
 امروز در علم ہم خمی با انگریزان سے کنند و در شراکت در حکومت دعوی سے
 دارند و با حکومت در جنگ و جدال اند و سے مسلمانان از پائے زشت
 خود شرمندہ اند و مخالف بابو ہا ہستند درین خصوص چنانچہ بندہ مشرور
 و دستور ناصر ی نوشتمہ ام۔ بالجلہ عرض بندہ این است کہ اگر قانون
 آزاد سے در ملک ایران جاری شود و حکما و شرفا و معقولین این قانون
 را جاری سازند در آن خط سے شود دین و عزت علماء و حرمت بزرگان
 و رسوم و عادات قوی سے قدیمے خلق و آسودگی سے مال آحاد و رعیت و کوتاہ
 شدن دست ظالم از سر مظلوم و بدنبال سے آید ترستی و سرسبیری و دو ^{تتمید}

اسکے +

اکنون بندہ چیرے از قوانین آزاد سے مثلاً انگریزان را در ملک

خودشان سے نویم بطور مثال زیرا کہ نوشتن آہنا ممکن نیست و دانستن آہنا
 موقوف است بخواندن مدد با کتاب مگر بندہ بندہ یک چند فقرہ راستے نویم
 مثلاً کہ تمک عظیم این قوم آن است کہ میخوانند و گنگنا کرتا کہ نوشتہ بود
 کہ بنا بخواہش خلق انگلند پادشاہ جان در روز ۱۹ ماہ جون ۱۲۱۵ عیسوی
 دستخط کرد۔ فقراستے کہ بیار سہل استند و ضرورت تفصیل ندارند بندہ سے نویم
 و باید ملتفت بود۔

"But the essential clauses of Magna Charta, as Mr. Hallam well observed, are, those which protect the personal liberty and property of all freemen, by giving security from arbitrary imprisonment and arbitrary spoliation."

یعنی "ستر عالم متورخ خوب فرمیدہ است این مطلب را کہ سے کوید
 شرائط اہمہ اصلیہ این تمک بزرگ آہنا بود کہ حفظ کردند آزاد سے شخصتہ
 و مالیتہ تمام مردمان آزاد را بہتر اینکہ بزرگ دستے کے را مجبور نہ سازند و بربر
 مال کے را ضبط نہ کنند" +

"No freeman shall be taken or imprisoned, or be disseised of his freehold, or liberties, or free customs

sons, or be outlawed, or exiled,
or any otherwise destroyed; nor we
will pass upon him, nor send
upon him, but by lawful judg-
ment of his peers, or by the
law of the land. We will
sell to no man, we will not
deny or delay to any man,
justice or right."

این کلمات فوق در تمسک ہنزے ۳ درج است کہ فی الجہا اختلاف دارند با آنکہ
جان دستخط نمود معنی اینہا این است -

بیع مرد آزادی نباید گرفتار شود یا حبس شود یا از زمین ملک خود محروم
شود یعنی از دگیرند و مقبوض دارند) یا از آزادی خود یا آزادی رسوم و عادات
خود محروم گردید یا از تحت قانون خارج شود یا از ملک اخراج گردید یا بنجو دیگرے
پایمال و تباہ شود و زندان کے سے کنیم بر او و نہ کے بر او سے فرستیم جو آنکہ بموجب
انصاف بزرگان ملک او باشد یا با قانون کلیہ جاریہ ملک - مانند خواہیم فرست
و نہ خواہیم انکار کرد و نہ خواہیم تعطل و درنگ نمود انصاف و حق را از کسی و نہ
یکے دیگر از قوانینے کہ بعد از آن در عہد چرکس دوم ایجاد شد و متوقی

آن تمسک عظیم گشت آن بود کہ می نامند از سپیس کورپس کہ باید حکم
بدون جرم قید کنند و چون قید کردند و داد خواہی شد آن مجوس را محکوم

آرند کہ دریافت شود کہ چرا و چگونه اورا قید کرده اند۔

بہترین قوانین انگلستان ان بود کہ سے خوانند۔ "قانون برائے
ظاہر ساختن حقوق و آزادی ہائے خلق و تمیز و انفصال جانشین تاج سلطنت"

این قانون در ہمد و ہلیم ۳۔ ایجاد شد در سال ۱۶۸۹ عیسوی و لارڈ ریکس
یکے از مورخین عظیم الشان در تعریف این قانون معنی نویسد۔

"has done more for liberty and
civilization than the great Char
ter or the Bill of Right."

یعنی این قانون بیش از تشک عظیم بہدوی بخشید بحال خلق از رکنند آزادی
و حقوق و تربیت۔ مطالب این قانون یادرو واقع تشک مسلسل بموجب

تاج

(قانون فوق)

چونکہ بررگان روحانی و جسمانی (یعنی بررگان شرع و عرف) و دکان

مندان جمع شدند در سیت ییتسٹرکین و باقیامد و آزادی از کلمات تمام

انگلیس خلق این ملک در روز ۱۳ ماہ فروری سال ۱۶۸۹ عیسوی سے خداوند

سیخ رسالت شداد بخندست، علو حضرت است کہ در آن وقت موسوم و معروف بود

بہر ہلیم و عرفی شاہنشاہ و شاہنشاہ اوہ مانڈ کہ در عانت حقیقی سلاشی مزاج بود

جان بررگان دکان سے خلق مذکورہ انوار سے کہند بموجب کلمات ذیل

بہر ہلیم و عرفی شاہنشاہ و شاہنشاہ اوہ مانڈ کہ در عانت حقیقی سلاشی مزاج بود

جان بررگان دکان سے خلق مذکورہ انوار سے کہند بموجب کلمات ذیل

- دریشتہ کن کنگذ مذہب پر وستان و قوانین و آزادی این ملک را۔
- (۱) با واسطہ اختیار کردن و بکار بردن اختیار موقوف کردن و مطلق داشتن قوانین و جاری کردن قوانین بدون امضا و رضایت پرلمنت۔
- (۲) با واسطہ جس کج دن و در موفض امتحان آوردن مختلف علمائے معقول را بجهت آنکه کمال افتاء و کی معذرت خواستند که امضا دارند و موافقت نمایند در آن اختیار و اقتدار مذکور۔
- (۳) با واسطہ صادر نمودن و موجب جریان شدن زمانے در زیر مہر عظیم برائے برپا کردن محکمہ کہ بخوانند آن را محکمہ کامیسترا برائے مقتدا علمائے۔
- (۴) با واسطہ گرفتن زر برائے استعمال تاج رینے برائے خرج خاتمہ خودش (بہانہ حق خودش و بطریق مخفی کہ سوائے آن است کہ پرلمنت مجاز داشته است برائے او۔
- (۵) با واسطہ جمع آوردی و داشتن یک عدت خاتمے سپاہ و وقت صلح برائے این ملک بدون امضائے پرلمنت و بخش کردن و جائے دادن سپاہ برخلاف قانون۔
- (۶) با واسطہ موجب شدن بے سلاح نمودن چند پر وستان نیک سیرت مالکوں نے کہ پیران پپ (یعنی رومن کنجیوگ ہا) در سلاح و محول خدمت بودند برخلاف قانون۔
- (۷) با واسطہ برخلاف آزادی گزیدن اجزائے پرلمنت را۔
- (۸) با واسطہ دریافت کردن مفدمات و داد رسی کردن در محکمہ جابت پاور شاہی مفدماتے را کہ خاتمہ پرلمنت استند و مختلف دیگران این قبیل

اخذات خلاف قانون -

(۹) این فقرہ بطلب ما و سنجے تدارو)

(۱۰) بواسطہ رضامنت سے نہایت طلب کردن از مجرمین کہ از زیر قانون

فرار کنند کہ بختہ آزادی و بهبودی خلق ایجاد شدہ (یعنی آن قانون)

(۱۱) بواسطہ گرفتن جرمیانہ بسیار و برخلاف و سیاست کردن برخلاف قانون
و بے رحمانہ -

(۱۲) بعضے بخشش یا وعدہ ہاشد از جرمیانہ و انقباض الماک قبل از اثبات

جرم و فتوے قضا بر کسانے کہ باستی ہمان جرمیانہ و غیرہ را بدہند (این فقرہ

را بندہ بخوبی نفہیدم و موقوف است باین کہ تاریخ جیمز ۲ را از ابتدا تا انتہا

ملاحظہ کنم) بالجملہ این ہمہ بکلی و بجا مستقیم خلاف قوانین معلومہ و آزادی

این ملک استند -

و چونکہ پادشاہ مذکور ماضی جیمز ۲ حکومت را رہا کرد و تخت سلطنت

خالی ماند و شاہزادہ اورینج (یا اوراٹھ) کہ مرفعی خدا بود اور اسبب

حفاظت این ملک سازد از آفات و تعدی بدلات و رانہائے لارڈ ہا

روحانی و جسمانی و مختلف عماید سبعوتان موجب شد نوشتن خطوطے را بہ لارڈ ہا

روحانیہ و جسمانیہ کہ ہمہ در مذہب پروتستان بودند و نیز خطوط چندے نوشتہ

شود با ضلوع و بلا و دشہر ہا بر اسے کہ یدین چنان اشخاصے کہ و کلا

آنانا باشند و نیز اور و شالیستہ بودند بر اسے فرسادن شان بر

پرست و نوشتن در مجلس پرلست در روز ۲۷ جنوری این سال ۱۶۸۸

بختہ آنکہ پایہ را استوار سازند کہ با واسطہ آن دیکر بارہ خطرے نباشد

دین و قانون و آزادی آہنار را بموجب آن خطوط آن اشخاص کزیدہ شدہ

تمام حیات کسانے کہ از انہا باقی ماند و عنان سلطنت در میان حکومت
 این ملک خاص در قبضہ آن شاہزادہ مذکور اور بیخ باشد بنام ہر دو خود و زوجہ
 متفقاً و بعد از وفات انہا آن تاج و آن مرتبہ خاص باشد و وارث و اولاد سے
 را کہ از بطن آن شاہزادہ خاتم باشد و در صورت نبودن چنین اولاد سے خاص
 باشد بہ ملکہ آن کہ ملکہ و نمارک است و اولاد سے کہ از بطن او باشند و باز در صورت
 نبودن اولاد بہ اولاد صلیبی بہمان شاہزادہ اور بیخ۔ و آن لار و پاسے روحانی
 و جسمانی و بیعتان ملتس استند کہ شاہزادہ و شاہزادہ خاتم مذکور آنچه با ایشان
 بخشیدہ میشود یعنی تاج و تخت و ملک قبول نمایند۔

و سو کند سے کہ بعد از این ذکر سے شروع کرتے شروع از تمام کسانے کہ

ضرور است سو کند ہوا خواہی و اتحاد از انہا گرفتہ شود بموجب قانون و
 سو کند ہوا خواہی و اتحاد را قبل کو یا (معدوم و باطلن کرودہ

طریق سو کند۔ ۱۔ من زید از صمیم قلب عہد سے کنم و سو کند محرم

کہ بوفاداری و صداقت متحد ہوا خواہ و دولت خواہ با شہم علیحضرت پادشاہ

یلیم و ملکہ مری را۔ خدا توفیق دہ مرا۔ (۲) من زید سو کند سے خورم کہ از صمیم

قلب خود مکروہ و اہم ہزارم و تار کم عقاید و شرایع بہ اہون و حاسے را

کہ پادشاہان مرند استوند و محرم کردند با پوپ روم یا سیکے از عمال و دکلاہ

صاحب اختیاران آن مسند و نیز کہ بقاوی انہا آن پادشاہان از تخت

تاریخ و بدست رعایا سے خود یادگیرے کشتہ شوند۔ و من اہلدار سے کنم کہ

بیخ پادشاہ سے یا شاہزادہ یا ملا سے یا عالم و غیرہ وغیرہ کہ بیکانہ از این ملک

باشد اختیار و اقتدار حکومت نداد و در این ملک۔ خدا یا توفیق دہ مرا۔

باین موجب و باین صورت علیحضرات مذکورہ قبول کردند تاج و درجہ

شاهی ممالک انگلند و فرانس آریلند و ما تعلق بهم را بروفق حکم قطعے وسیل و
 خواہش لاروہا سے روحانی و جسمانی و معنویان مذکورہ کہ در آن انہما رندرج
 است۔ و باین صورت اعلیٰحضرات مذکورہ خوش گشتند کہ لاروہا سے روحانی
 و جسمانی و معنویان مذکورہ کہ در مجلس پرلنٹ این ملک استند بنوال ہمیشہ
 پیشیند و با مضا و موافقت اعلیٰ حضرت تدابیر صوابے اندیشند براسے
 استقرار و قوام و دوام مذہب و قوانین و آزادی ہا سے این ملک چنانچہ
 ایہا سے مذکورہ در زمان مستقبل در محل خطر و مور و نقصان نباشند و باہمال
 لرند و باین فقرات و بیانات لاروہا رو عا سے و جسمانی و معنویان مذکورہ متفق
 شدند و قبول نمودند و شروع بصورت داون نمودند۔

نتیجہ آنچہ پیش ذکر شد لاروہا سے روحانی و جسمانی و معنویان مذکورہ
 در مجلس پرلنٹ گشتند کہ امضا دارند و استقرار بخشد و جاری سازند
 نیز کہ مذکور شد تمام و کمال و ہر فقرہ و فصلی و جملہ از آہا را با واسطہ یک مالو
 بواجبی صورت و جو یافت و با واسطہ اقتدار و اختیار پرلنٹ انہما میکنند
 انہما شود و قانون کرد کہ تمام و ہر فردے و جوئے مخصوص از حقوق و
 دیہائے کہ بیان رفت و مذکور شد کہ در آن انہما را مقبل اللہ کہ ہستند۔
 بدق و بحق و قدسیکے و بے شک و شبہہ حقوق و آزادی خلق این ملک
 ستند و باید جان و انست و حفاظت کرد و امضا داشت کہماں سختی و
 نفلان و تمام صاحبان مناصب و عہدہ و حکم و قضا باید شدت کنند
 حضرت را و کسا نے کہ جانشین آہا ہستند بروفق ہماں پرلنٹ انہما ستند۔

زما نے آئندہ۔

و ہماں لاروہا سے روحانی و جسمانی و معنویان نخلو من تقویہ و صفا تامل

میکنند که چگونه لطف خداوند علی اعلا شامل حال این قوم بود که حفظ و نگاهداری نمود آن اعلیٰ حضرت را و سرافراز داشت که سلطنت را نند بر او مشکلی نشوند بر تخت نیایگان خود که بر اے آن آنها یعنی لاردها و غیره (از صمیم قلب شکر و سپاس او جل و علا را بجای آرد و از خلوص نیت و صداقت و ثبات قدم و خاطر جمعی و از صمیم قلب خیال می کنند و از آن خیال از عان میکنند و قبول دارند و اظهار می نمایند که پادشاه جیمز ۲ دست از حکومت برداشت و آن اعلیٰ حضرت قبول کردند تاج و مرتبه پادشاهی را بد انسان که ذکر شد و اعلیٰ حضرت مذکور شدند و بودند و هستند و باستحقاق باید باشند و خوب توانین این ملک پادشاه ما و مولا اے ما و ملکه انگلند و فرانس و آیرلند و ما تعلق بهم که با آنها پادشاهی و تاج و مرتبه آن ملک مذکور با تمام احترامات و نقبها و خطابات و اختیارات و اقتدارات و اعمال و دارلئے کمالاً استحقاق و تمام بخشیده شد متدا و ملتها -

و بجهت آنکه هرگونه اختلافی و انقسامی در این ملک با واسطه او تعالی
 مسیح خطای و استحقاقی تاج ممنوع کرد و حفظ شود و اقصیت جانشینی آنها
 که بان سلسله با اتحاد و صلح و صفا و امنیت و سلامتی این قوم و البته و متوف
 است لهذا آن لاردها اے روحانی و جهانی و معوثان التماس دارند از
 اعلیٰ حضرت که قانون بشود استیقرار یابد و اظهار بشود که تاج و دارلئے
 حکومت این ملک مذکور و ما تعلق بهم با تمام آنچه ذکر شد منحصر و خاص باشد
 بطور دوام بان اعلیٰ حضرت و باز ماندگان آنها در ایام حیاتشان و ایام
 حیات باز ماندگان شان و تمام اختیارات مذکور خاص باشد اعلیٰ حضرت پادشاه
 ایام هر دو خود و زوجه اش و در زمان حیات شان و پس از مرگشان با اولاد

که از لطن بلکه باشد و در صورت نبودن فرزند سے از لطن او بشا هر اوه خانم ان ملکه
 شمارک و اولاد لطنی او در صورت نبودن اولاد لطنی او با اولاد صلبی او حضرت
 یا شاه و پسر سے این کار را مربوط و منسوب باین مطالب (لارو پاسے تعالیٰ
 و جهانی و مبعوثان مذکور و بنام تمام خلق با قبل الذکر کمال افتادگی و وفاداری
 تسلیم کنند خود و اولاد و اعقاب خود را (یعنی اطاعت سے کنند) و
 بوفاداری سے و عہد سے کنند کہ ثابت بقدم خواہند ایستاد و حفاظت
 خواہند نمود و عواست بخواہند کرد و حمایت خواہند نمود آن اعلیٰ حضرت
 را و ہم چنین انحصار و جانشینی تاج را بد انسان کہ در این نوشته مندرج است
 تا از قوت آنها بمل آید و جان و مال خود را در این باب در نفع نخواہند داشت
 در مقابل و مخالفت ہر شخص سے ہر کہ باشد کہ ارادہ نماید مخالفت نمودن آن پسر
 کہ در این نوشته مندرج است ۔

و چونکہ بہ تحبیر بہ معلوم گشت کہ سلامتی و بھبودی این ملک کہ از
 آن پروتستان استند صورت وجود نیکی و پوج و بادشاہی کہ پیرو
 پوپ باشد یا باہر بادشاہ یا ملکہ کہ سناکت کند با سیکے از پیروان
 پوپ بنا بر این لارو پاسے روحانی و جهانی و مبعوثان مذکورہ التماس دارند
 کہ قانون بشود کہ تمام و ہر فرد از انسا اور انسا من کہ ہست یا ہستند یا ہر کجا
 و ہر جگہ و ہر سلسلہ و ہر شاخہ باشد یا ہستند یا ہستند ہر کجا
 یا افرات نماید یا معتقد یا بخدمت پوپ یا با کلام کہند یا پیروست از
 پیروان پوپ یا بدخسایح شود و باید التماس بشود و سخن در مخالفت سخت و تاج و
 دارا سے این ملک یا شاخہ را ہر دانست کہ جل معترضہ و انما ذکر کردہ ہے
 ہستند کہ بالفعل ضرورت ندارد مارا)

و پیر پادشاه سے یا ملکہ در این ملک کہ در ہر زمانے بعد از این وارا
یا وارث تاج این ملک میشود باید در روز اول اجلاس نخستین پرلنت
بعد از آنکہ تاج را بر سر گذاشتند و بر تخت نشستند در مجلس اکابر در حضور
لاروہا و سبھوتانے کہ در آن مجلس مجمع اند یا در زمان تاج گذاریش
در حضور آن کوئہ اشخاصے کہ کار گزاران و انعام دہندگان سوگند استند
کہ سوگند از و بگیرند در زمان سوگند گرفتن مذکور را کہ باید اول وقوع
یابد (عہد و پیمان کنند و با و از پند تکرار نماید آن اہلار استے را
کہ مذکور و مندرج استند در نوشتہ کہ نوشتہ شد در سال شہریہم
جلوس جوس ۲ - ولیکن اگر چنین اتفاق افتد کہ چنین پادشاه
یا ملکہ در زمان جلوس فرزند و از دوازده سالگی باشد و عسر پس آن
پادشاه یا ملکہ باید در وقت تاجداریش یا در روز اول جلوس پرلنت
چنانچہ سابقاً ذکر شد کہ ابتدا یعنی مرتہ نخستین واقع شود پس از آن کہ
آن پادشاه یا ملکہ بسن دوازده سالگی رسید بہان سان و وضع سابق
الذکر سوگند بخورد -

تمام انجمنہ ظاہر شد و ذکر شد و مندرج کشت باید قانون بشود
و استقرار یابند و باقی مانند و قانون این ملک باشند تا ابد باقی
واجبیت و امضای ہمین پرلنت موجود حال در این در انجمن اجمل مقرر شد
دیگر یا تکرار الفاظ و عبارات سابقہ است) *

وزیر معلوم وظاہر باد و قانون بشود با اختیار حکم با قبل الذکر
کہ از این و بعد از این نشست حال پرلنت هیچ قانونے و مجلس قانون
را نباید جائز شمرد موقوفے آن را بنظر آن کہ در آن گونه مقدمات باشد

که باید مخصوصه لازم و ملزوم آن ها باشد که یک با و ستوده قانون بر آن
که بنا ترتیب داده شود در بین همین نشست مجال برلنت -

شرط این است که هیچ تمسک یا عنایت با عفو سے که داده و

بخشیده شده است قبل از روز ۲۳ - اکتوبر سال ۱۶۸۹ خداوند
ما سچ نباید به هیچ وجه مورد گفتگو و سزایش و باطل بی قوت بشود

با واسطه این قانون بلکه آن چیز را آن چیزها) مجال خود و همان وقت
و جریان را داشته باشد که میداشت اگر این قانون کاسبی صورت

وجود نیافت بود -

باید دانست که هر یک از خود مندان ما بحسب مختلف درجات

عقل و دانش خود چیزے گفته و بے گوید و مخصوص ترستی دادن و

با فتن ملک ما که خوب است فلان کار کرده شود و فلان چیز جاری

شود از تحریف حروف الف با گرفته تا هر چه که نسبت تر از آن چیزے

نباشد - ریلوے و پوسٹ و کپانی و بانک و کارخانه چلواری با

و شک ساختن از حقیقت و امثال این ها که خیالات خود مندان در صبه

اولیاست و لیکن تا کنون خیال کسی تا باین حد نه رسیده است

که انتد ایک چنین تمسکے در ملک لازم است و بدون این تمسک ملک گمشان

آن ملک انگلستان و سایر ممالک یورپ آن ممالک نشند که در این وقت

شهمشاہ جسم جاہ ما در آن ها کردش میکنند - بهترین ممالک یا در شاه

سلمانان جهان در واقع امروز حیدرآباد است که بهر چنینے مانند ملک

هند است که در قبضه اکثر نیران است جز آن که بموجب یک چنین تمسکے

عمل نمی شود و جاری نیست و آنچه ہم که شده است تا کنون از حروف

و از اسبیکاً اکثر زبان شده و آلا اهل آن خود چندان از اینگونه چیزها
 خبر ندارند و طالب علم نیستند تا یک چنین تمسک را یعنی طلب بنده
 اصول است که این تمسک هنوز یک جز آن است (داده و گرفتار نوشته
 و دستخط نشود هیچ کاره صورت بجهت کینه پذیرد - و لیکن بعضی بندگان
 بجهت این چنین میدانند که مراد بسنگ این است که این تمسک را ترجمه کرده
 بآن عمل کنند مگر غیر عزم بنده این است که باینسان تمسک نوشته نشود که
 الفاظ و عبارات آن عسری با نارسه باشد و بموجب حالت و مقتضای
 و دفع رسوم و عقاید ملک باشد -

علا باینکه دانست که مردم ایران منقسم استند بدو طبقه یک طبقه
 اعلا و یک طبقه اونا - از تمام اهل ایران سفیدی ۹۰ - از طبقه اونا
 مستند اهل هند که این بجهت چاره داخل حسابم استند باینسان که
 و صلاً اگر بپهلوی که سفند و بکریه را سر بر بند آن کو سفند متوجه
 نیست و احساس نمی کند و مشغول چسبیدن با اگر جسم خردی را
 بچوب و تازیانه و چیز دیگر می چروم ساندند خرد بکریه که نزدیک آن است
 او را ملتفت نمیشود و بیهمین حالات خوش است بلکه ترک این حالت
 موجب مرض است آنها را و از این قبیل اشخاص در همین حیدرآباد بنده
 را و شناسم داده و اراده زدن بهم کرده اند اگر نه اراده کشتن نمود
 اند که از آنجمله یکی همین سلطان السلطان است که مخالف آزادی است
 روسی باید دانست که عسری بنده ابتداء و در واقع عوام الناس
 کالاً تمام بودند و سله درجه پنجم یا نهم جمله اجزای مطلق کسانند
 که از محنت دیگران بجهت غم اند (طبقه اولی که اهل ملک یا چیزه

در وضع و حالات و خیالات اختلاف دارند با یک دیگر و نظر بان خفا
 ما باید بگوئیم و فسرده اند و لے بها خطه اصل خیالات و نشا و خیالات
 در پناه سے خیالات در واقع یک استند۔ باعتبار بعضی از این طبیعت
 از روی نادانے و صداقت و باعتبار بعضی دیگر از روی دانش
 و لے بد سیرتے و بد قسطتے و غیث باطن و غیث نفس شخصیتہ این کار با
 از جمله محالات و غیر ممکنات است در ایران با یک دیگر از ممالک سلمانان
 و لے باعتبار بندہ و تمام عقلا سے جهان اگر این طبیعتہ بہ ہین
 محال باقی باشند تا قیامت بھو و سے ایران امکان ندارد و اگر
 با از این حالت موجودہ دست بردارند این کار با کارشش ماہ است
 و لے کہ جهان خاطر نداشتہ باشد و بطوریکہ کہ جانمان صد ہا
 سال طبع کردہ اند این با در یک ساعت بطوریکہ بخورند۔ این طبیعتہ کہ
 ہستند کہ بخوابند دست کشند و تقریباً دستہ باشند بر زر وزن و وزند
 و مال ہر کسی و ہر کسی کہ فرزند از خود نشان یا ز پر دست خوشان باشد
 این با بز خود و بمال خود و بموجب و بزنان و حقوق خاصہ خود قانع
 نیستند۔ لب سخن این است خواہ کہے از کنا بہ و استعارہ و از ابتدا کہ
 کتاب و ہر نطقے از آن ہمیدہ و درک کردہ باشد یا فہمیدہ و درک
 کردہ باشد و بندہ جان خود را بر کف دست نہادہ ام بر ا سے
 ہمین یک سخن و خون خود را میرزیم در ہا سے ہمین سخن خواہ و رسیدہ
 باشد خواہ در ا صفہان کس در ان یا لے و دیگر (یعنی رنجتہن خون
 بندہ) لب سخن این است کہ حقوق مشاہ و کدا با ہر معین باشد
 و بشود و ہر گداسے را کہ یک توان ہنجا مستقیم یا بچط غیر مستقیم بگوئیم

منید بر حق آن هست و باید باشد که تلافی آن را بیند و با و بکنند و طلب تلافی آن را کند هر چه بر او باشد و مقرر کرده باشند اگر این طور نشود این است و غیر این نسبت که تمام اصناف و طبقات خلق خویش خواهند زیست و واحدی را مجال سخن گفتن و شکایت کردن و کله و ولوله نخواهد ماند و دین و دنیا سے برزقہ نیک خواهد شد مشروط بر آنکه کسانے که مؤسس این کار با این تمسک یعنی اصول ملک میشوند مردمانے باشند کامل و از آن سان کامل که منظور بندہ است که ملاحظہ تمام کلیات و جزئیات را بکنند بدون طرفداری و تعصب و اغراض نفسانی و شخصیة خود یعنی ملاحظہ دنیا را بکنند همچنانکه ملاحظہ دین را ملاحظہ کنند همچنانکه ملاحظہ پادشاه و ملاحظہ بیور را بکنند همچنانکه ملاحظہ مسلمانان و کان نوک -

اکنون که قلم در کف بنده است بگوئیم به بنسیم که آیا میتوان ابدی امید سے داشت که چنین کار سے یا افلا چیز سے بشود بر ا سے بهبودی ملک ما و در چه زمان و با کدام فسرده احتمال امکان دارد و الا فلا - اولاً این که این کار با یا چیز سے از این کار با بنظر بنده سے آید که اگر در عهد سلطنت ابدت این شاهنشاه جسم جاہ و تا اور حیات هست که خدایش کیصد و دصیت سال عمر و ه نشود و یکز کا به سے نخواهد شد بجهات بسیار سے که نقطه و جهت عظیم آن همین است که این پادشاه اول پادشاهی است از ایران که جهان را بخوبی سیر کرده و مالک جهان را بخوبی و از ر و سے بصیرت مشاہدہ نموده و عقل که آخرین سلاطین ہم باشند که چنین کار سے را کرده بیسنے و بکرس از او کے چنین نخواهد کرد و ثانی اینکه اگر امروز اساس سے بر ا سے سلطنت و حکومت ایران تهاوه شد باق سان که در نظر بنده است یا افلا بیک نحو و صورتے

دیگر فردا از غل و اندام مصون و محروس خواهد بود و الا خود بخود رو با ندام
 سسته شد از شائسته و خلافت اندرونی خود از طرفی و زور و استیلا و حشمت
 و هم نشی و شمنان بیرون خود از طرفی - دیگر اینکه این کارها در ممالک دیگر
 کار خلق یعنی رعیت بود است و هست و سست و سست و سست و سست و سست و سست
 ندر ایم زیرا که طبقات او را سست مطلقاً نادان استند و سست غیرت و اگر
 یک غیرت کاغذی دارند و سست غیرت آن پارو کاغذی است و است و است و است
 نیز نیک را از بد کنی آرزو در کان سست جان اند - علمای سست و سست
 مدامت و توهمات کاغذی و سست و سست و سست و سست و سست و سست
 سستی هر چیزی را که باید بهبودی و ترقی ملک و قوم باشد نافع استند
 و سستی را که در آن امید ترقی ملک و خلق در آن تصور شود سودمند و سستی
 اند - بزرگان سستی در واقع کسانانی که وابسته بحکومت و اعمال حکومت اند
 اینها هم سید اند که از وجود اصول و در حکومت و جریان قانون در ملک طرق
 اخذ و غیر و قعدی و سستی اعتمادی و زور و استیلا سستی آن سستی و سستی
 خواهند شد و لهذا چندان امید سستی اینها هم نیست - باقی ماند یک وجود
 مبارک شایسته و اقلای یک نجاه یا سستی از آنانی که خوب سستی ملک و ملک
 رفوید اند و سستی سستی و اینها هم سستی از سر خود اند و سستی و سستی
 تا اینکه پادشاه اخذ و سستی کند و اظهار نماید که اینها جمع شده اصولی را
 ملک عدوت وجود و سستی این هم بشرط و شرطها - و سستی سستی و سستی
 که خدا لطیف و کم و بجزت خاصان در کامش نظر غایتی سستی و اهل این
 بیکنند سلطان و بزرگان و التوفیق سستی غایتی فراید یک سستی یا سستی
 از بزرگان با علم و فضل و دیگران مجتمع شده عریفه کمال فرستند پادشاه

خود عرض کنند و کمال امید است که پادشاه معدلت دوست قبول فرماید و از نگاه
بدون آنکه زبانی بشکایتی باز نشود یا سر سے بدر آید یا خدا نخواستہ خویشی
ریختہ شود اصولی صورت وجود و بند در ایران کہ بہبودی ہر فرقہ از خلق ہر کس
منظور و لحاظ شود۔ چین چین شود تمام اصناف خلق خوش و فاریع اقبال از سر
در و سر ز ظلم تقد سے خواہند شد و بہ ہر طریقے ملک و خلق ترستے خواہند
و از ہمہ بالا کتر آن چیزے کہ نقطہ وسط تمام خیالات و اندیشہا سے بندہ
یجمل کہ تمام کسانے کہ از قبیل من باشند یعنی زور و استیلا سے دول
خارجہ راستہ عظیمی خواہند شد از عدید و کابے و بکرتا قیامت ہرچ قوم
داخلت در امور بپتگیہ داخلہ و خارجہ ملک ایران نخواہد بود۔ و چون
از آئین ہا سے این اصول شخص نمودن و ارث تاج و تخت سلطنت اس
بیشک تاج و تخت سلطنت ایران در ہمین دو دمان قاجار ابد الہم خواہد ماند
و بدون داخلت و بکرتا ان یعنی داخلت دول و بکرتا و السلام خیر ختام۔
بندہ بختہ این خدمات خود مزور سے طلب نمیکم و اگر سر مرا ہم نخواہند حاضر است
و لیکن دشمنان زمین و دولت و آزادی و راحت خلق مرا طاعن مسلمانان نخواہند

میرزا ایل دروی صفحہ

بقلم خود

اول چونکه این کتاب در سال قبل ازین نوشته شده بود درین ضمن
 حوادث بسیاری شاید در جهان رخ داده لهذا بعض خوانندگان بسیار
 به کمالی کم و زیاد شده باشد و له چون بنده را فرصت نبود ملاحظه فرمائید
 شده در آن +

ثانی اگر چه تا همین روز بنده همان حبیب اراضی کفارم هستم
 و جگر و کبیر را سبب سرکوب و سرزنش شمرم بر بنده یعنی فقر و له بنده فقر میکنم
 این فقر همان فقر است که رسول الله صلعم بآن فقر فرمود و شکر میکنم خدا را
 بآن فقر که غار نشدم که رسول الله صلعم فرمود سواد الوجه فی الدارین است
 و له چون درین وقت اول کعبه و اتمه بر او بعد بزرگواری رسید و ارم و این مهیو
 غیر نیست اراده دارم تا هفت روز دیگر صبر کنم و منتظر فرج بشم از جانب خدا
 و پس از انقضا هر چه روز گذارم حلال و از خزانة حضرت دو انجمال
 نماند من نرسیده این وضع حال را تغییر دهم و برسدیم کوشش و دیگران ظاهر
 سازم و نان خوردن و خوش زیستن چندان مشغول نیست و له بس شرفست
 باید از تن بیرون کرد و بیاسس دیگری در آن است و السلام
 دردی صفت

